

Plukovník doc. Ing. Petr Němec, CSc.,
podplukovník doc. Ing. Bohuslav Víšek, CSc.,
podplukovník gšt. Ing. Richard Jandera, CSc.

Stav a rozvoj vojenského umění

Teorie vojenského umění zahrnuje podstatné vztahy, pojmy a metody používané při hodnocení faktů a jevů. Obsahuje v sobě zobecněné poznatky bojového a operačního použití vojsk. Má však i význam prognostický, pro přípravu na příští konflikty. Vojenské umění má ale i praktickou část, tvořenou použitím ozbrojených sil ve válce nebo při cvičeních. Touto tematikou se zabývá následující příspěvek autorů z Fakulty velitelské a štábní VA Brno, který byl přednesen na konferenci k projektu „KLÍČ“, která se konala v květnu 1998 v institutu CO ČR Lázně Bohdaneč, a jehož větší část zde uveřejňujeme.

* * *

Vojenské umění ve své teoretické části obsahuje poznatky z dílčích podoblastí, a to vojenské strategie, operačního umění a taktiky. Jeho význam je pro AČR zásadní, protože je teoretickým základem pro zpracování vojenských řádů, předpisů a dalších norem, pro práci velitelů a štábů, tedy řízení armády na všech stupních, pro bojové použití vojsk, jejich podporu a zabezpečení. Je i základem pro výuku na vojenských školách a pro řešení úkolů aplikovaného výzkumu.

Také ve vztahu k obranným teoriím má vojenské umění prioritní význam. Z charakteru a požadavků na použití ozbrojených sil v příštím možném konfliktu jsou totiž odvozovány požadavky na rozvoj obranných technologií. Platí samozřejmě i obrácený vztah, možnosti obranných technologií ovlivňují použití vojsk a teorii vojenského umění. Má tedy i význam prognostický, nejen pro současný stav. Stanoví trendy rozvoje ozbrojených sil, charakter vojenských konfliktů spojených s použitím vojsk.

Stav rozvoje vojenského umění v ČR

Teorie vojenského umění v naší armádě není bohužel na potřebné úrovni. Po roce 1989 nebyla tato problematika uceleně řešena. Po ukončení „přísunu“ informací z bývalého Sovětského svazu a ukončení práce výzkumných institucí rezortu téměř nic nového nevzniká, je snaha přebírat teorii ze zahraničí, především z USA, hlavně v její aplikační podobě, jako předpisy, články z časopisů, normy NATO (STANAG) atd.

Nebyly s konečnou platností jasné a zřetelně definovány základní pojmy, jako např. vojenská strategie (jako součást vojenského umění, i bývalá „vojenská doktrína“), strategie národní bezpečnosti, armádní protiúder (útočná operace) a další. V podstatě vůbec nebyla řešena problematika použití vzdušných a teritoriálních sil, optimalizace technického vybavení a logistického zabezpečení ve vztahu k vojenskému umění, vyzbrojování, výcviku a výchově, velení, řízení a operační přípravě státního území (infrastruktura).

Ojedinelými a dílčími příspěvky k rozvoji teorie vojenského umění jsou pouze podklady pro tvorbu předpisů, doktorské a habilitační práce, články v časopisech, a v posledních dvou letech řešení některých úkolů obranného výzkumu. A tak za hlavní výsledek uplynulého období lze považovat jen zpracování a vydání nového předpisu Všeob P-6, respektive vydání návrhů předpisů pro strategický a taktický stupeň.

Je však potřebné si uvědomit, že tyto předpisy jsou vlastně aplikací teorie vojenského umění do praxe, proto by v logické posloupnosti měla být nejdříve zpracována teorie vojenského umění v podmínkách AČR, a teprve potom by měly být vydány uvedené předpisy. Je jasné, že vzhledem k tlaku času, politickým předpokladům (nebylo zadání) musel vývoj v této oblasti probíhat tak, jak probíhal.

Ani vojenská strategie se po r. 1989 téměř nerozvíjí, řešení úkolů v této oblasti je odsouváno. Operační umění prošlo částečným rozvojem, který byl zaměřen k potřebě tvorby operačního předpisu. Relativně největším rozvojem prošla taktika, která nebyla tak přísně vázána na politická a ekonomická rozhodnutí. Rozvoj taktiky byl směřován pragmaticky, na řešení tvorby předpisů a dílčích úkolů.

Stav vojenského umění ve světě

Pro současný stav vojenského umění v rámci obecné vojenské vědy jsou charakteristické jak nové vojensko-technické možnosti, tak nestabilita v regionech (vnější i vnitřní), a v důsledku toho i množství situací, vyžadujících zasazení ozbrojených sil v mimoválečných operacích (operations other than war, OOTW), které nemusí zahrnovat ozbrojená střetnutí. Doprovodným jevem je omezující vliv snižujících se výdajů na obranu a nutnostní soustředit tyto prostředky do efektivních institucí.

Na další rozvoj teorie vojenského umění mají v současné době největší vliv:

- vývoj nových technických prostředků a technologií zbraňových systémů,
- vznik nových typů konfliktů,
- zánik bipolárního světa,
- zkoumání a rozvoj vojenského umění na ryze vědeckém základě.

Z hlediska naplnění cílů obrany stoupá význam rychlosti adekvátní ozbrojené reakce, synchronizace a postupnost zasazení, technická vyspělost a připravenost sil. Zde jsou k dispozici spíše dílčí informace, prostřednictvím článků v odborných časopisech, z nově zpracovaných předpisů, z návštěv ve školách a vzájemných diskusí.

Potřeba společného postupu v oblasti vojenského umění, které má nalézt odpověď, jaká má být armáda v první polovině 21. století, se nejvýrazněji projevuje v koaličním rámci. Například v únoru 1996 byla v Mnichově uspořádána konference NATO k problematice vojenského umění. Generální tajemník NATO J. Solana na konferenci mj. uvedl:

„V období po ukončení studené války je NATO konfrontováno s novými výzvami různých úrovní, až po rozšíření mírových misí za geografické hranice Aliance, jakou je např. operace IFOR v Bosně. Rok 1996 bude rokem přelomu teorie do praxe.“

Ve světě je zkoumán, hledán možný způsob použití ozbrojených sil v celém spektru předpokládaných činností a vliv nových technologií na použití ozbrojených sil. Naše poznatky o této činnosti jsou z pochopitelných důvodů omezené.

Zhodnocení přístupů k vývoji vojenského umění

V oblasti vývoje teorie vojenského umění se většina států nachází ve složitém postavení. Na jedné straně jsou formovány vědeckotechnické „průlom“ v oblasti vědy a průmyslu, které umožňují vytvářet nové prostředky vedení ozbrojeného boje a příslušně rozvíjet teorii vojenského umění, na straně druhé existuje omezenost materiálních možností a absence operačně strategických koncepcí použití ozbrojených sil v nových podmínkách (např. v ČR). Nejsou k dispozici ani znalosti zahrnující rozvoj vojenského umění v globálním pohledu.

Z dostupných informací lze usuzovat, že vojenské umění se rozvíjí především na národním základě. Integrovaná tendence koaličního charakteru NATO nejsou na naší fakultě známy. Národní přístupy vycházejí z bezpečnostní politiky států, ekonomických a technologických možností, které je vojenské umění nuceno respektovat.

Naproti tomu jsou známy informace o existenci teoretických pracovišť jednotlivých států, jejich obecné zaměření a výsledky jejich práce. Do jejich činnosti se však zatím podařilo proniknout pouze v oblasti taktiky, velení a řízení (rozhodování). Na rozdíl od oblastí výzkumu technologií se oblastí vojenského umění zabývají téměř výlučně vojenské instituce.

Americká armáda používá termín vojenské umění, aniž by ho oficiálně definovala v nějaké knize či slovníku, věnovaném speciálně vojenské terminologii. Vysoká škola velení a generálního štábu ve Fort Leavenworthu, která vyučuje vojenské umění a vědu, definuje vojenské umění a vědu dohromady jako „studium rozvoje, použití a zabezpečení vojenských sil v míru a za války, jejich vzájemných vztahů s ekonomickou, politickou a psychologickou silou pro dosažení národních cílů“.

V České republice se teorie vojenského umění systémově, koncepčně a řízeně nerozvíjejí, ojedinělé pokusy jsme již uvedli. V hierarchii vojenského umění jsou nejméně řešeny problémy vojenské strategie, o něco více operačního umění, relativně nejvíce taktiky. To by nemuselo být na závadu, kdyby byla vojenská strategie již rozpracována jako koncepční, dlouhodobá a relativně stabilní teorie, a operační umění mělo charakter střednědobé platnosti. Tak tomu však není. Vojenské umění je nutné rozvíjet v celé jeho obsáhlosti pro potřeby AČR. Řešitelské kapacity tvoří převážně učitelé vojenských škol, přetřetí výukou a další činností. Teoretická činnost pro rozvoj vojenského umění je finančně podporována až v posledních dvou třech letech. Prognostický charakter vojenského umění v AČR je nepatrný.

Doporučení

V současné době se vedou diskuse na téma, jak dalece si zachovat národní identitu a národní zvláštnosti v oblasti vojenského umění. V této souvislosti je nutné brát v úvahu organizační stupeň vojsk. Je zřejmé, že od stupně sbor, operační uskupení (tedy operačního stupně) musí být kompatibilita, a tedy podstatná shodnost i v problematice vojenského umění. Naopak na taktických stupních, zvláště na těch nejnižších, se mohou zachovat určité postupy a zásady podle našich zvyklostí.

Dovozujeme, vojenské umění je třeba rozvíjet na národním základě, s přejímáním informací ze světa, popřípadě z mezinárodní spolupráce. Tento způsob bude nejlépe

odrážet především ekonomické možnosti státu, národní bezpečnostní politiku, technologické možnosti průmyslu i možnosti přejímání technologií ze zahraničí.

Systematický rozvoj vojenského umění postrádáme v řadě důležitých oblastí. Chybí zejména:

- * Analýza probíhajících konfliktů, zobecňování existujících jevů a hledání podstatných vztahů v těchto jevech.
- * Analýza současného stavu ozbrojených sil, hledání optimálních struktur na všech úrovních, stanovení bojových možností.
- * Prognózování budoucích konfliktů (jejich hypotetický charakter), a z toho vyvozování požadavků na organizaci, výzbroj, přípravu a použití vojsk.
- * Vytvoření základů vojenského umění na národním základě, které bude obsahovat vše pozitivní, co bylo v této oblasti vytvořeno od r. 1918, se zahrnutím relevantních poznatků vojenského umění ve světě.

* * *

Vojenské umění bude pravděpodobně dlouhodobě vize rozvoje vojenského umění přebírat ze zahraničí, a z nich pak při rozpracování národní teorie vycházet. Zároveň bude třeba rozpracovávat použití ozbrojených sil pro specifické podmínky jejich existence a zasazení. Tím se rozumí možnosti výcviku, organizace (počty osob, zbraní, techniky, materiálu) a bojového a operačního využití. Zřejmě nebude možné přebírat, a dokonce ani aplikovat všechny poznatky ze zahraničních armád (mezi jiným i vlivem špatných perspektiv české ekonomiky).

O perspektivách zavádění nových technologií (i když bude ČR v NATO či EU) je třeba být maximálně zdrženlivým. Spíše bude nutné, abychom byli připraveni na „setkávání se“ s touto technologií, nikoli na její přímé využití, jaké existuje v USA, Francii, SRN i jinde. Tím více se potvrzuje nutnost mít své národní vojenské umění, které bude respektovat naši technologickou základnu i na počátku 21. století.

Pro fungování armády je udržení profesionální hrdosti vojáků jednou z nejdůležitějších věcí. To je to hlavní, co určuje úspěch a efektivitu ozbrojených sil.

*Viceadmirál Josephus Van Aalst,
generální inspektor nizozemských
Královských ozbrojených sil,
ČTK 29. 8. 1997*